Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

8. juuni 2017 *

Eelotsusetaotlus — Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala — Maksejõuetusmenetlused — Määrus (EÜ) nr 1346/2000 — Artiklid 4 ja 13 — Kõiki võlausaldajaid kahjustavad toimingud — Tingimused, mille täidetuse korral saab toimingu vaidlustada — Toiming, mille suhtes kohaldatakse menetluse algatanud riigi õiguse asemel mõne teise liikmesriigi õigust — Toiming, mida ei saa selle õiguse alusel vaidlustada — Määrus (EÜ) nr 593/2008 — Artikli 3 lõige 3 — Poolte valitud õigus — Kõikide vaadeldavat olukorda mõjutavate asjaolude esinemine menetluse algatanud riigis — Mõju

Kohtuasjas C-54/16,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Tribunale Ordinario di Venezia (Veneetsia esimese astme kohus, Itaalia) 7. jaanuari 2016. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 29. jaanuaril 2016, menetluses

Vinyls Italia SpA, pankrotis

versus

Mediterranea di Navigazione SpA,

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: koja president J. L. da Cruz Vilaça, kohtunikud M. Berger (ettekandja), A. Borg Barthet, E. Levits ja F. Biltgen,

kohtujurist: M. Szpunar,

kohtusekretär: ametnik M. Aleksejev,

arvestades kirjalikus menetluses ja 1. detsembri 2016. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— Vinyls Italia SpA, pankrotis, esindajad: *avvocato* S. Girotto, *avvocato* F. Marrella ja *avvocato* M. Pizzigati,

— Mediterranea di Navigazione SpA, esindajad: *avvocato* M. Maresca, *avvocato* F. Campodonico, *avvocato* L. Fabro ja *avvocato* G. Duca,

— Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistas *avvocato dello Stato* D. Del Gaizo ning hiljem *avvocato dello Stato* P. Pucciariello,

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

— Kreeka valitsus, esindajad: E. Zisi ja S. Charitaki,

— Euroopa Komisjon, esindajad: E. Montaguti, M. Heller ja M. Wilderspin,

olles 2. märtsi 2017. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta (EÜT 2000, L 160, lk 1; ELT eriväljaanne 19/01, lk 191) artikli 13 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud Vinyls Italia SpA (pankrotis) ja Mediterranea di Navigazione SpA (edaspidi „Mediterranea“) vahelises kohtuvaidluses seoses tagasivõitmise hagiga, milles nõutakse, et viimati nimetatud äriühing maksaks tagasi summad, mille esimesena nimetatud äriühing maksis talle kuue kuu jooksul enne tema pankroti väljakuulutamist.

Õiguslik raamistik

Rooma konventsioon

3 19. juunil 1980. aastal Roomas allakirjutamiseks avatud lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse konventsiooni (EÜT 1980, L 266, lk 1; ELT 2005, C 169, lk 10; edaspidi „Rooma konventsioon“) artikli 3 lõikes 1 on ette nähtud:

„Lepingu suhtes kohaldatakse lepingupoolte valitud õigust. Valik tuleb teha sõnaselgelt või [peab] nähtuma selgelt lepingutingimustest või juhtumi asjaoludest […].“

4 Rooma konventsiooni esimese protokolli, mis käsitleb selle konventsiooni tõlgendamist Euroopa Ühenduste Kohtus (ELT 1989, L 48, lk 1; ELT 2005, C 169, lk 10) artiklis 2 on loetletud liikmesriikide kohtud, kes võivad taotleda Euroopa Kohtult, et see teeks eelotsuse neil pooleli oleva kohtuasja käigus üleskerkinud küsimuse kohta, mis käsitleb selle konventsiooni tõlgendamist. Itaalia Vabariigi puhul on see õigus antud kohtutele Corte suprema di cassazione (kassatsioonikohus) ja Consiglio di Stato (kõrgeim halduskohus).

Liidu õigus

Määrus nr 1346/2000

5 Määruse nr 1346/2000 põhjendustes 23 ja 24 on ette nähtud:

„(23) Käesolevas määruses tuleks selle reguleerimisalasse kuuluvates küsimustes sätestada ühtsed kollisiooninormid, mis käesoleva määruse reguleerimisalas asendavad eri riikides kehtivaid rahvusvahelise eraõiguse sätteid. Kui ei ole sätestatud teisiti, kohaldatakse selle liikmesriigi seadusi, kus menetlus on algatatud (*lex concursus*). Kollisiooninorm peaks kehtima nii põhimaksejõuetusmenetluse kui ka kohalike menetluste suhtes; *lex concursus* määrab kindlaks

kõik maksejõuetusmenetluste protsessuaalsed ja materiaalsed mõjud asjaomastele isikutele ja õigussuhetele. Selle alusel määratakse kindlaks ka maksejõuetusmenetluste algatamise, läbiviimise ja lõpetamise tingimused.

(24) Selliste maksejõuetusmenetluste automaatne tunnustamine, mille suhtes üldjuhul kohaldatakse selle riigi seadusi, kus menetlus on algatatud, võib olla vastuolus normidega, mille kohaselt tehakse tehinguid teistes liikmesriikides. Tehingute kindluse ja õiguspäraste ootuste kaitsmiseks teistes liikmesriikides peale selle, kus menetlus on algatatud, tuleks üldreeglist ette näha mitmed erandid.“

6 Määruse nr 1346/2000 artiklis 4 on sätestatud:

„1. Kui käesolevas määruses ei ole sätestatud teisiti, kohaldatakse maksejõuetusmenetluse ja selle mõjude suhtes selle liikmesriigi seadust, kelle territooriumil menetlus on algatatud, edaspidi „menetluse algatanud riik“.

2. Menetluse algatanud riigi seadustes sätestatakse menetluste algatamise, läbiviimise ja lõpetamise tingimused. Tingimustes määratakse eelkõige kindlaks:

[…]

m) eeskirjad, mis käsitlevad kõiki võlausaldajaid kahjustavate õigustoimingute tühiseks tunnistamise korda.“

7 Määruse nr 1346/2000 artiklis 13 on sätestatud:

„Artikli 4 lõike 2 punkti m ei kohaldata juhul, kui kõiki võlausaldajaid kahjustanud tegevusest kasu saanud isik tõendab, et:

— kõnealuse tegevuse suhtes kohaldatakse menetlust algatava riigi seaduse asemel mõne teise liikmesriigi seadust,

ning

— kõnealuse seaduse alusel ei ole võimalik tema tegevust mingil viisil vaidlustada.“

Rooma I määrus

8 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. juuni 2008. aasta määruse (EÜ) nr 593/2008 lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta („Rooma I“) (ELT 2008, L 177, lk 6; edaspidi „Rooma I määrus“) artikli 1 lõike 1 esimeses lõigus on sätestatud:

„Käesolevat määrust kohaldatakse seaduste konflikti korral lepingulistele võlasuhetele tsiviil- ja kaubandusasjades.“

9 Rooma I määruse artikli 3 „Valikuvabadus“ lõigetes 1 ja 3 on ette nähtud:

„1. Lepingu suhtes kohaldatakse lepingupoolte valitud õigust. Valik tuleb teha sõnaselgelt või [peab] nähtuma selgelt lepingutingimustest või juhtumi asjaoludest. Omal valikul võivad pooled valida kas terve lepingu või üksnes mõne selle osa suhtes kohaldatava õiguse.

[…]

3. Kui kõik muud kohaldatava õiguse valimise ajal olukorda mõjutanud asjaolud esinevad muus riigis kui riik, mille õigus kohaldamiseks valiti, ei piira poolte valik selle teise riigi õiguse nende sätete kohaldamist, millest ei saa kokkuleppel kõrvale kalduda.“

Itaalia õigus

10 Kuninga 16. märtsi 1942. aasta dekreediga nr 267 (regio decreto n. 267; *GURI* nr 81, 6.4.1942) heaks kiidetud pankrotiseaduse (legge fallimentare) artikli 67 lõikes 2 on ette nähtud:

„Kui pankrotihaldur tõendab, et tehingu teine pool teadis võlgniku maksejõuetusest, tunnistatakse kehtetuks väljamaksmisele kuuluvate ja sissenõutavate võlgade maksed, tasuga seotud toimingud ja seoses võlgadega, sealhulgas kolmandate isikute samal ajavahemikul tekkinud võlgadega eesõigust andvad toimingud, kui need maksed või toimingud on tehtud kuue kuu jooksul enne pankroti väljakuulutamist.“

11 Itaalia tsiviilkohtumenetluse seadustiku (codice di procedura civile) artiklis 167 on sätestatud:

„Kostja vastuses tuleb kostjal esitada kõik oma kaitseargumendid; võtta hagi alusel seisukoht hageja esitatud argumentide kohta; märkida ära oma isikuandmed ja maksukohustuslase number; näidata ära, millistele tõenditele ta kavatseb tugineda ning mis dokumendid ta on toimikule lisanud; ning esitada omapoolsed väited.

Ta peab esitama ka oma vastunõuded ning menetluslikud ja materiaalõiguslikud vastuväited, mida kohus ei saa käsitleda omal algatusel, vastasel korral kohaldub nende suhtes õigust lõpetav tähtaeg. […]“

12 Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 183 on ette nähtud:

„Eelistungil […]

[…] võivad pooled täpsustada ja muuta juba esitatud taotlusi, vastuväiteid ja nõudeid.

[…]

Vajaduse korral võib kohus määrata pooltele järgmised siduvad tähtajad:

1) täiendav 30-päevane tähtaeg, et esitada seisukohti üksnes juba esitatud taotluste, vastuväidete ja nõuete selgitamiseks või muutmiseks.

[…]

3) täiendav 20-päevane tähtaeg üksnes ümberlükkavate tõendite esitamiseks.

Ühendkuningriigi õigus

13 Inglismaal ja Walesis kohaldatava pankrotiseaduse (Insolvency Act 1986) § 239 lõigetes 2 ja 3 on sätestatud:

„2. Kui ettevõtja on asjassepuutuval ajahetkel [mis on määratletud pankrotiseaduse sätetega] asetanud kolmanda isiku eelisolukorda, võib pankrotihaldur taotleda, et kohus võtaks käesolevas paragrahvis ette nähtud meetme.

3. Järgnevate sätete kohaselt võtab kohus, kellele niisugune taotlus on esitatud, meetme, mida ta peab sobivaks, et taastada olukord, mis oleks valitsenud, kui ettevõtja ei oleks nimetatud eeliskohtlemist kohaldanud.

[...]“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

14 Põhikohtuasjas, mis on pooleli Tribunale Ordinario di Venezias (Veneetsia kohus, Itaalia), vaidlevad pankrotis olev äriühing Vinyls Italia, mille asukoht on Veneetsias, ja Mediterranea, mille asukoht on Ravennas (Itaalia), 11. märtsil 2008 sõlmitud ja 9. detsembri 2009. aasta lisalepinguga pikendatud prahtimislepingu alusel tehtud kahe makse (edaspidi „vaidlusalused maksed“) tagasivõitmise nõude üle. Vinyls Italia tegi need maksed kogusummas 447 740,27 eurot Mediterraneale enne seda, kui Vinyls Italia suhtes hakati kohaldama erihaldust ja sellele järgnes pankroti väljakuulutamine.

15 Põhikohtuasja vaidluses väitis Vinyls Italia pankrotihaldur, et vaidlusalused maksed tehti lepinguliste tähtaegadega võrreldes hilinenult ajal, mil oli üldteada, et see äriühing on maksejõuetu, ja et need maksed saab pankrotiseaduse artikli 67 lõike 2 alusel tagasi võita.

16 Mediterranea ei ole vaidlusaluste maksete tagasivõitmisega nõus ja väidab, et maksed tehti, täitmaks lepingut, mille suhtes kohaldatavaks õiguseks olid pooled valinud Inglise õiguse. Selle õiguse kohaselt, mis on tema väitel vastavalt määruse nr 1346/2000 artiklile 13 kohaldatav, ei ole vaidlusalused maksed vaidlustatavad. Selle argumendi toetuseks esitas Mediterranea Ühendkuningriigis tegutseva advokaadi poolt vande all koostatud teatise, milles on märgitud, et käesoleval juhul ei võimalda Inglise õigus vaidlusaluseid makseid tagasi võita.

17 Vinyls Italia leiab seevastu, et määruse nr 1346/2000 artikkel 13 näeb ette menetlusliku vastuväite esitamise võimaluse. Sellist vastuväidet ei saa aga tõstatada kohtunik omal algatusel, vaid selle peab esitama huvitatud pool selle liikmesriigi menetlusõiguses sätestatud tähtaegu arvestades, kelle kohtule tagasivõitmise hagi esitati. Käesoleval juhul on aga see vastuväide esitatud hilinenult.

18 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib kõigepealt, et määruse nr 1346/2000 artikli 4 lõike 2 punkti m kohaselt sätestatakse eeskirjad, mis käsitlevad kõiki võlausaldajaid kahjustavate õigustoimingute tühiseks tunnistamise korda, *lex fori concursus*'es ehk Itaalia maksejõuetusõiguse sätetes, käesoleval juhul täpsemalt Itaalia pankrotiseaduse artikli 67 lõikes 2. See säte võimaldaks vaidlusalused maksed tagasi võita eeldusel, et Mediterranea teadis Vinyls Italia maksejõuetusest hetkel, kui need maksed tehti.

19 Samas tuletab see kohus meelde, et määruse nr 1346/2000 artikli 13 kohaselt ei kohaldata kõnealuse määruse artikli 4 lõike 2 punkti m juhul, kui kõiki võlausaldajaid kahjustanud toimingust kasu saanud isik tõendab, et kõnealuse toimingu suhtes kohaldatakse menetlust algatava riigi seaduse asemel mõne teise liikmesriigi seadust ning kõnealuse seaduse alusel ei ole võimalik seda toimingut mingil viisil vaidlustada. Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab, et kuigi Mediterranea on esitanud sel alusel vastuväite, tegi ta seda pärast tähtaega, mis on Itaalia menetlusõiguses ette nähtud Itaalia õiguse tähenduses „menetluslike vastuväidete“ esitamiseks.

20 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib järgmiseks, et lepingutingimus, mille kohaselt on põhikohtuasjas käsitletava lepingu suhtes kohaldatav Inglise õigus, võib kuuluda Rooma I määruse kohaldamisalasse. Vastavalt selle määruse artikli 1 lõikele 1 on see määrus aga kohaldatav „seaduste konflikti korral“, ja selle artikli 3 lõige 3 piirab poolte valitud õigusest tulenevaid tagajärgi. Samas ei ole selge, kas põhikohtuasjas käsitletava olukorra puhul on tegemist normikollisiooniga (seaduste konfliktiga). See puudutab nimelt prahtimislepingut, mille on Itaalias sõlminud kaks Itaalias asutatud ning seal asuvat äriühingut ja mille ese on kemikaalide vedu Itaalia lipu all sõitvate laevadega. Teisalt

on see leping sõlmitud inglise keeles ja see sisaldab tingimust, mille kohaselt on kohaldatav Inglise õigus, ja vahekohtuklauslit, mille kohaselt antakse lepingust tulenevad vaidlused London Maritime Arbitrators Associationi (Londoni merendusvahekohtunike ühing) lahendada.

21 Lõpuks lisab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et vande all koostatud teatisest, mille Mediterranea põhikohtuasjas esitas, selgub, et Inglise õigus ei välista üldiselt ja abstraktselt kõiki võimalusi vaidlusaluseid makseid vaidlustada, vaid seob selle võimaluse materiaalõiguslike tingimustega, mis erinevad *lex fori concurses*'es ette nähtud tingimustest. Inglismaal ja Walesis kohaldatava 1986. aasta pankrotiseaduse § 239 lõige 2 nõuab, et pankrotihaldur tõendaks võlausaldaja konkreetset tahet seada makse saanud võlausaldaja eelisolukorda, mitte aga selle tõendamist, et võlausaldaja teadis võlgniku maksejõuetusest.

22 Neil asjaoludel otsustas Tribunale di Venezia (Veneetsia esimese astme kohus) kohtuasjas menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas „tõendamine", mille kohustus langeb määruse nr 1346/2000 artikli 13 kohaselt kõiki võlausaldajaid kahjustanud toimingust kasu saanud isikule, kui ta soovib esitada vastuväidet selle toimingu vaidlustamisele *lex fori concursus*'e alusel, hõlmab kohustust esitada kitsas tähenduses menetluslik vastuväide kohtu asukohariigi menetlusõiguses sätestatud tähtaja jooksul, paludes kohaldada määruses sätestatud erandiklauslit ning tõendades, et kaks samas sättes nõutud tingimust on täidetud? Või on määruse nr 1346/2000 artikkel 13 kohaldatav, kui huvitatud pool on kohtumenetluse jooksul palunud seda kohaldada, ka siis, kui ta on seda teinud pärast kohtu asukohariigi menetlusõiguses menetluslike vastuväidete esitamiseks ette nähtud tähtaegade möödumist, või on see kohaldatav ka *ex officio*, tingimusel, et huvitatud pool on tõendanud, et võlausaldajaid kahjustanud toimingu suhtes on kohaldatav teise liikmesriigi *lex causae*, mille alusel ei ole seda toimingut konkreetses olukorras võimalik mingil viisil vaidlustada?

2. Kas seda, et määruse nr 1346/2000 artiklis 13 on viidatud *lex causae*'s sätestatud õigusnormidele, mille alusel tuleb teha kindlaks, kas „kõnealuse seaduse alusel ei ole võimalik tema tegevust mingil viisil vaidlustada", tuleb tõlgendada nii, et tõendamiskoormisega pool peab tõendama, et konkreetses olukorras ei näe *lex causae* üldiselt ja abstraktselt ette mingit võimalust vaidlustada sellist toimingut nagu see, mida peetakse konkreetsel juhul kahjustavaks toiminguks – nimelt lepingust tuleneva võla tasumist –, või nii, et tõendamiskoormisega pool peab tõendama, et kui *lex causae* alusel on sellist toimingut võimalik vaidlustada, ei ole konkreetsel juhul täidetud tingimused – mis erinevad *lex fori concursus*'es sätestatud tingimustest –, mis on nõutavad, et niisuguse hagi saaks kõnealuses kohtuasjas läbi vaadata?

3. Kas määruse nr 1346/2000 artiklis 13 ette nähtud erandkorda – võttes arvesse selle *ratio*'t, milleks on kaitsta poolte õiguspäraseid ootusi toimingu pöördumatuse suhtes *lex causae* kohaselt – saab kohaldada ka siis, kui lepingupooled asuvad ühes ja samas lepinguosalises riigis, nii et võib prognoosida, et emma-kumma poole maksejõuetuse korral saab *lex fori concursus* selle riigi õigusest, ning lepingutingimuse abil, mille kohaselt on lepingu suhtes kohaldatav teise lepinguosalisest riigi õigus, väldivad pooled selle lepingu täitmiseks tehtud toimingute kehtetuks tunnistamist vastavalt *lex fori concursus*'e imperatiivsetele sätetele, mis on kehtestatud kõigi võlausaldajate võrdsuse põhimõtte kaitseks, ning see kahjustab maksejõuetuse korral kõiki võlausaldajaid?

4. Kas Rooma I määruse artikli 1 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et „seaduste konflikt" hõlmab selle määruse kohaldamisel ka juhtu, kus ühes liikmesriigis on prahtimislepingu sõlminud kaks äriühingut, kes asuvad samas liikmesriigis, samas kui lepingus on tingimus, mille kohaselt tuleb lepingu suhtes kohaldada teise liikmesriigi õigust?

5. Kas juhul, kui neljandale küsimusele vastatakse jaatavalt, tuleb Rooma I määruse artikli 3 lõiget 3 koostoimes määruse nr 1346/2000 artikliga 13 tõlgendada nii, et kui pooled valivad lepingu suhtes kohaldatavaks õiguseks muu liikmesriigi õiguse kui see, kus esinevad „kõik muud olukorda mõjutanud asjakohased asjaolud“, ei piira see viimati nimetatud liikmesriigi imperatiivsete õigusnormide – mis on kohaldatavad, kuna selle liikmesriigi õigus on *lex fori concursus* – kohaldamist selliste toimingute vaidlustatavuse suhtes, mis on toimunud enne maksejõuetuks muutumist ja mis kahjustavad kõiki võlausaldajaid, nii et see on määruse nr 1346/2000 artiklis 13 sätestatud erandiklausli suhtes ülimuslik?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

23 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas määruse nr 1346/2000 artiklit 13 tuleb tõlgendada nii, et see kohustab kõiki võlausaldajaid kahjustanud toimingust kasu saanud isikut, juhul kui ta soovib esitada vastuväidet selle toimingu vaidlustamisele *lex fori concursus*'e sätete alusel, esitama menetlusliku vastuväite vaidlust lahendava kohtu asukohariigi menetlusõiguses sätestatud vormis ja tähtaja jooksul, või võib asja menetlev kohus kohaldada määruse nr 1346/2000 artiklit 13 omal algatusel, sealhulgas juhul, kui asjassepuutuvale poolele antud tähtaeg on lõppenud.

24 Kõigepealt tuleb meelde tuletada, et määruse nr 1346/2000 artikli 13 kohaselt ei kohaldata kõnealuse määruse artikli 4 lõike 2 punkti m juhul, kui kõiki võlausaldajaid kahjustanud toimingust kasu saanud isik tõendab, et kõnealuse toimingu suhtes kohaldatakse selle riigi õiguse asemel, kus menetlus algatati (edaspidi „*lex causae*“), mõne teise liikmesriigi õigust ning *lex causae* alusel ei ole kõnesoleval juhul võimalik seda toimingut mingil viisil vaidlustada.

25 Euroopa Kohus on otsustanud, et määruse nr 1346/2000 artiklis 13 reguleeritakse sõnaselgelt tõendamiskoormise jaotust, kuid see ei sisalda sätteid spetsiifilisemate menetlusaspektide kohta. Nii puuduvad selles artiklis sätted muu hulgas tõendite kogumise viiside, pädevas siseriiklikus kohtus vastuvõetavate tõendite või põhimõtete kohta, mis reguleerivad seda, kuidas kõnealune kohus hindab talle esitatud tõendite tõendusjõudu (kohtuotsus, 15.10.2015, Nike European Operations Netherlands, C-310/14, EU:C:2015:690, punkt 27). Sama kehtib ka teiste menetluslike aspektide puhul nagu see, millises vormis ja millise tähtaja jooksul saab sellele artiklile kohtuvaidluses tugineda.

26 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb aga, et kui liidu õiguses ei ole neid norme ühtlustatud, tuleb iga liikmesriigi õiguskorras need kehtestada menetlusautonoomia põhimõttest lähtudes, kuid siiski nii, et need ei oleks vähem soodsad kui siseriikliku õiguse kohaldamisalasse kuuluvaid sarnaseid olukordi reguleerivad eeskirjad (võrdväärsuse põhimõte) ega muudaks liidu õigusega antud õiguste teostamist tegelikult võimatuks või ülemäära keeruliseks (tõhususe põhimõte) (kohtuotsus, 15.10.2015, Nike European Operations Netherlands, C-310/14, EU:C:2015:690, punkt 28 ja seal viidatud kohtupraktika).

27 Järelikult reguleerib vormi ja tähtaega, mida peab järgima määruse nr 1346/2000 artiklile 13 tuginemiseks kohtuasjas, mis käsitleb kõiki võlausaldajaid kahjustanud toimingu tagasivõitmist vastavalt *lex fori concursus*'es ette nähtud eeskirjadele, ning samuti küsimust, kas vaidlust lahendav kohus võib seda artiklit kohaldada omal algatusel, selle liikmesriigi menetlusõigus, kelle territooriumil seda kohtuvaidlust lahendatakse.

28 Seda järeldust ei väära asjaolu, et määruse nr 1346/2000 artiklis 13 ette nähtud erandkord hõlmab ka aegumistähtaegu, tagasivõitmise hagi esitamise tähtaegu ja õigust lõpetavaid tähtaegu, mille näeb ette *lex causae*, nagu Euroopa Kohus on otsustanud 16. aprilli 2015. aasta kohtuotsuses Lutz (C-557/13, EU:C:2015:227, punkt 49).

29 Järeldus, millele Euroopa Kohus eelmises punktis viidatud kohtuotsuses jõudis, lähtub arusaamast, et määruse nr 1346/2000 artiklid 4 ja 13 on liikmesriikide rahvusvahelist eraõigust reguleerivate õigusaktide ja iseäranis Rooma I määruse suhtes *lex specialis* ning neid tuleb tõlgendada määrusega nr 1346/2000 taotletavaid eesmärke arvestades (vt selle kohta kohtuotsus, 16.4.2015, Lutz, C-557/13, EU:C:2015:227, punkt 46).

30 Mis täpsemalt puudutab määruse nr 1346/2000 artikliga 13 taotletavat eesmärki, siis kohtupraktikast tuleneb, et selle artikli eesmärk on kaitsta niisuguse isiku õiguspärast ootust, kes sai kasu kõiki võlausaldajaid kahjustanud toimingust, kuivõrd selles sättes on ette nähtud, et ka pärast maksejõuetusmenetluse algatamist kohaldatakse selle toimingu suhtes õigust, mida toimingule kohaldati selle tegemise kuupäeval, nimelt *lex causae*'t (kohtuotsus, 15.10.2015, Nike European Operations Netherlands, C-310/14, EU:C:2015:690, punkt 19).

31 Neil asjaoludel tuleb tõdeda, et määruse nr 1346/2000 artikli 13 sõnastus ega selle artikliga taotletavad eesmärgid ei võimalda leida, et vorm ja tähtaeg, mida pool peab sellele artiklile tuginemiseks kohtumenetluses järgima, on määratud *lex causae*'s. Määrus nr 1346/2000 ja täpsemalt selle artikkel 13 ei ole nimelt mõeldud kaitsma õigussubjekti tavalise riski eest, et tekib vajadus kaitsta ennast niisuguses menetluses kas selle liikmesriigi kohtus, kus asjassepuutuv isik elab, või teise liikmesriigi kohtus, ega seetõttu ka pädeva kohtu kohaldatava menetlusõiguse eest.

32 Seetõttu tuleb asuda seisukohale, et sellist liikmesriigi õigusnormi nagu Itaalia tsiviilseadustiku artiklit 167 – mis näeb sisuliselt ette, et kõik kaitseargumendid ning menetluslikud ja sisulised vastuväited, millele kohus ei saa omal algatusel tugineda, tuleb kostjal esitada kostja vastuses, sest vastasel juhul kaotab ta nende esitamise õiguse, kui seda artiklit tõlgendada koos Itaalia tsiviilseadustiku artikliga 183, mis näeb ette, et pooled võivad eelistungil siiski täpsustada ja muuta juba esitatud taotlusi, vastuväiteid ja nõudeid – võib kohaldada määruse nr 1346/2000 artikli 4 lõike 2 punktis m osutatud tagasivõitmise hagi menetluses, mille raames mainitud artiklile 13 tuginetakse, tingimusel, et järgitakse käesoleva kohtuotsuse punktis 26 meenutatud võrdväärsuse ja tõhususe põhimõtteid.

33 Järelikult tuleb esimesele küsimusele vastata, et määruse nr 1346/2000 artiklit 13 tuleb tõlgendada nii, et vormi ja tähtaega, mida kõiki võlausaldajaid kahjustanud toimingust kasu saanud isik peab selle artikli alusel vastuväite esitamiseks järgima, et vaielda vastu selle toimingu tagasivõitmiseks *lex fori concursus*'e sätete alusel esitatud hagile, nagu ka küsimust, kas pädev kohus saab seda artiklit kohaldada omal algatusel ning ka pärast asjassepuutuvale poolele selleks ette nähtud tähtaja möödumist, reguleerib selle liikmesriigi menetlusõigus, kelle territooriumil on kohtuasjas menetlus pooleli. See õigus ei tohi siiski olla vähem soodne kui siseriikliku õiguse kohaldamisalasse kuuluvaid sarnaseid olukordi reguleerivad eeskirjad (võrdväärsuse põhimõte) ja see ei või muuta liidu õigusega antud õiguste teostamist tegelikult võimatuks või ülemäära keeruliseks (tõhususe põhimõte) – neid asjaolusid peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.

Teine küsimus

34 Teise küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitada, kas määruse nr 1346/2000 artiklit 13 tuleb tõlgendada nii, et tõendamiskoormisega pool peab tõendama, et kõnealuses olukorras ei näe *lex causae* üldiselt ja abstraktselt ette mingit võimalust vaidlustada kahjustavaks toiminguks peetavat toimingut, või nii, et tõendamiskoormisega pool peab tõendama, et kui *lex causae* alusel on sellist toimingut võimalik vaidlustada, ei ole konkreetsel juhul täidetud tingimused – mis erinevad *lex fori concursus*'es sätestatud tingimustest –, mis on nõutavad, et selle toimingu vastu esitatud hagi saaks läbi vaadata?

35 Selle kohta on Euroopa Kohus esmalt otsustanud, et määruse nr 1346/2000 artikliga 13 taotletavast eesmärgist, mida on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 30, tuleneb selgelt, et selle artikli kohaldamisel on nõutav juhtumi kõigi asjaolude arvessevõtmine. Õiguspärast ootust ei saa nimelt tekkida selle suhtes, et toimingu kehtivuse hindamisel pärast maksejõuetusmenetluse algatamist jäetakse need asjaolud arvesse võtmata, samas kui vastava menetluse algatamata jätmisel tuleks neid asjaolusid arvesse võtta (kohtuotsus, 15.10.2015, Nike European Operations Netherlands, C-310/14, EU:C:2015:690, punkt 20).

36 Järgmiseks on Euroopa Kohus otsustanud, et kohustus tõlgendada määruse nr 1346/2000 artiklis 13 ette nähtud erandit kitsalt välistab selle sätte sisu laiendava tõlgendamise, mis võimaldaks isikul, kes sai kasu kõiki võlausaldajaid kahjustanud toimingust, kõrvale hoida *lex fori concursus*'e kohaldamisest, tuginedes vaid puht abstraktselt asjaolule, et *lex causae* teatava sätte alusel ei ole asjaomane toiming vaidlustatav (kohtuotsus, 15.10.2015, Nike European Operations Netherlands, C-310/14, EU:C:2015:690, punkt 21).

37 Viimaseks on Euroopa Kohus ühtlasi otsustanud seoses määruse nr 1346/2000 artikli 13 kohaldamisega, et juhul kui kostja, kelle vastu on esitatud toimingu tühiseks tunnistamise hagi, tugineb *lex causae* sättele, mille kohaselt on toiming vaidlustatav üksnes selles sättes ette nähtud asjaoludel, peab kostja tuginema nende asjaolude puudumisele ja seda tõendama (kohtuotsus, 15.10.2015, Nike European Operations Netherlands, C-310/14, EU:C:2015:690, punkt 31).

38 Järelikult on Euroopa Kohus sisuliselt välistanud tõlgenduse, mille kohaselt peab kostja tõendama, et *lex causae* ei näe üldiselt ja abstraktselt ette ühtegi võimalust asjassepuutuva toimingu vaidlustamiseks, kusjuures niisugune tõlgendus olekski liiga kitsendav, kui võtta arvesse, et selline vaidlustamisvõimalus on praktiliselt igal pool vähemalt abstraktselt ette nähtud, mistõttu võtaks niisugune tõlgendus määruse nr 1346/2000 artiklilt 13 kasuliku mõju.

39 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et määruse nr 1346/2000 artiklit 13 tuleb tõlgendada nii, et tõendamiskoormisega pool peab tõendama, et kui *lex causae* alusel on kahjustavaks peetavat toimingut võimalik vaidlustada, ei ole konkreetsel juhul täidetud tingimused, mis erinevad *lex fori concursus*'es sätestatud tingimustest ja mis on nõutavad, et selle toimingu vastu esitatud hagi saaks läbi vaadata.

Kolmas, neljas ja viies küsimus

40 Kolmas, neljas ja viies küsimus, mida tuleb analüüsida koos, puudutavad sisuliselt määruse nr 1346/2000 artikli 13 tõlgendamist eelkõige seoses võimalusega tugineda sellele sättele Rooma I määruse artikli 3 lõikes 3 osutatud olukorras ehk juhul, kui lepingupoolte vaidluse esemeks olevat olukorda mõjutanud asjaolud esinevad muus riigis kui riik, mille õiguse nimetatud pooled kohaldamiseks valisid.

41 Sissejuhatuseks olgu märgitud, et Rooma I määruse artikli 28 kohaselt on see määrus kohaldatav lepingute suhtes, mis on sõlmitud pärast 17. detsembrit 2009. Euroopa Kohtule teadaolevate asjaolude kohaselt sõlmiti põhikohtuasjas vaidluse all olevaid makseid käsitlev leping 11. märtsil 2008 ja selle kehtivust pikendati 9. detsembril 2009 sõlmitud lisalepinguga.

42 Seega ei ole Rooma I määrus põhikohtuasjas kohaldatav.

43 Neil asjaoludel ja võttes arvesse, et Rooma konventsiooni esimese protokolli, mis käsitleb Rooma konventsiooni tõlgendamist Euroopa Ühenduste Kohtus, artikli 2 kohaselt ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtul pädevust esitada Euroopa Kohtule küsimust selle konventsiooni tõlgendamise kohta, viitab käesolev kohtuotsus Rooma I määrusele ainult niivõrd, kui selline viide võimaldab täpsustada määruse nr 1346/2000 artikli 13 kohaldamisala.

44 Neid kaalutlusi arvestades tuleb kolmas, neljas ja viies küsimus ümber sõnastada nii, et nendega soovitakse teada saada, kas määruse nr 1346/2000 artiklile 13 on õigus tugineda juhul, kui lepingupooled, kelle asukoht on ühes ja samas liikmesriigis, mille territooriumil esinevad ka kõik muud vaadeldava olukorra seisukohalt asjassepuutuvad asjaolud, on valinud lepingu suhtes kohaldatavaks õiguseks teise liikmesriigi õiguse.

45 Selles küsimuses on üldteada, et rahvusvahelises kaubanduses kasutavad lepingupooled sageli võimalust valida vastavasisulise lepingutingimuse abil lepingu suhtes kohaldatavaks õiguseks teatava liikmesriigi õigus, eelkõige selleks, et tagada õiguskindlus õiguse suhtes, mida lepingupoolte jaoks lepingust tulenevatele õigustele ja kohustustele kohaldatakse. Rooma I määruse artikli 3 lõikes 1 ning samuti määruse nr 1346/2000 vastuvõtmise ajal kõigi liikmesriikide suhtes kehtinud Rooma konventsiooni artikli 3 lõikes 1 on selline võimalus ette nähtud.

46 Kuna see võimalus oli määruse nr 1346/2000 vastuvõtmise ajal olemas ja selle määruse artikkel 13 ega muud sätted seda võimalust ei piira, siis tuleb asuda seisukohale, et nimetatud artikkel 13 on kohaldatav ka juhul, kui pooled on valinud lepingu suhtes kohaldatavaks õiguseks mõlema lepingupoole asukoha liikmesriigi õiguse asemel teise liikmesriigi õiguse.

47 Lisaks tuleb meelde tuletada, et määruse nr 1346/2000 põhjenduses 23 on märgitud, et „selle reguleerimisalasse kuuluvates küsimustes [tuleks] sätestada ühtsed kollisiooninormid, mis käesoleva määruse reguleerimisalas asendavad eri riikides kehtivaid rahvusvahelise eraõiguse sätteid“.

48 Nii on Euroopa Kohus otsustanud – nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 29 –, et määruse nr 1346/2000 artiklid 4 ja 13 on Rooma I määruse suhtes *lex specialis* ning neid tuleb tõlgendada määrusega nr 1346/2000 taotletavaid eesmärke arvestades (kohtuotsus, 16.4.2015, Lutz, C-557/13, EU:C:2015:227, punkt 46).

49 Järelikult tuleb asuda seisukohale, et Rooma I määruse artikli 3 lõige 3 ei reguleeri küsimust, kas juhul, kui kõik teatavat olukorda mõjutavad asjaolud peale poolte valitud kohaldatava õiguse esinevad muus liikmesriigis kui riik, mille õigus kohaldamiseks valiti, tuleb poolte valikut määruse nr 1346/2000 artikli 13 kohaldamisel arvesse võtta. Selle küsimuse hindamisel tuleb nimelt arvesse võtta üksnes määruse nr 1346/2000 sätteid ning sealhulgas tuleb silmas pidada selle määrusega taotletavaid eesmärke.

50 Viimatinimetatu kohta tuleb tõdeda, et määruses nr 1346/2000 ei ole Rooma I määruse artikli 3 lõike 3 sarnast erandit kehtestavat sätet. Seetõttu tuleb asuda seisukohale, et kuna määruses nr 1346/2000 puuduvad vastupidised sätted, on selle määruse artiklile 13 võimalik tugineda ka juhul, kui lepingupooled, kelle asukoht on ühes ja samas liikmesriigis, mille territooriumil esinevad samuti kõik muud vaadeldava olukorra seisukohalt asjassepuutuvad asjaolud, on valinud lepingu suhtes kohaldatavaks õiguseks muu liikmesriigi õiguse.

51 Selles kontekstis tuleb siiski meenutada Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikat, mille kohaselt ei või liidu õigusnormidele tugineda pettuse või kuritarvituse eesmärgil.

52 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb selles kontekstis, et kuritarvituse tuvastamiseks peavad olema täidetud teatav objektiivne ja teatav subjektiivne tingimus. Objektiivse tingimuse osas peab objektiivsete asjaolude kogumist tulenema, et hoolimata liidu õigusnormides ette nähtud tingimuste formaalsest täitmisest ei ole nende õigusnormidega taotletavat eesmärki saavutatud. Teiseks peab kuritarvituse tuvastamisel olema täidetud ka subjektiivne tingimus, mis tähendab, et objektiivsete asjaolude kogumist peab tulenema, et nende tehingute peamine eesmärk on põhjendamatu soodustuse saamine. Nimelt ei puutu kuritarvituse keelamine asjasse, kui asjaomaseid tehinguid võib põhjendada teisiti kui pelgalt soodustuse saamisega (kohtuotsus, 28.7.2016, Kratzer, C-423/15, EU:C:2016:604, punktid 38–40 ja seal viidatud kohtupraktika).

53 Euroopa Kohus on samuti otsustanud, et teise tingimuse täidetuse ehk ettevõtja kavatsuse olemasolu kontrollimiseks võib muu hulgas arvesse võtta asjaomaste tehingute puhtnäilist laadi. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on siseriikliku õiguse tõendamisnorme arvestades ja liidu õiguse tõhusust kahjustamata kontrollida, kas põhikohtuasjas on kuritarvituse koosseis täidetud (kohtuotsus, 28.7.2016, Kratzer, C-423/15, EU:C:2016:604, punktid 41 ja 42 ning seal viidatud kohtupraktika).

54 Seega saab määruse nr 1346/2000 artikli 13 kohaldatavuse sellisele olukorrale, nagu on kõne all põhikohtuasjas, välistada üksnes juhul, kui objektiivselt selgub, et nimetatud sättega taotletav eesmärk, mis kõnealuses kontekstis on tagada poolte õiguspärane ootus teatava riigi õiguse kohaldatavuse suhtes, ei ole täidetud, ja et lepingu suhtes kohaldatav liikmesriigi õigus on valitud kunstlikult ehk mitte eesmärgiga muuta lepingu suhtes kohaldatavaks valitud liikmesriigi õigus, vaid selleks, et tugineda selle liikmesriigi õigusele lepingu või lepingu täitmiseks tehtud toimingute *lex fori concursus*'e kohaldamisalast väljaviimiseks.

55 Teisalt tuleb igal juhul meeles pidada, et nagu rõhutas ka komisjon, ei anna pelk asjaolu, et pooled on niisuguses olukorras, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kasutanud võimalust kohaldada oma asukoha liikmesriigi õiguse asemel mõne teise liikmesriigi õigust, alust eeldada, et eksisteeris tahtlus vältida pettuse või kuritarvituse eesmärgil maksejõuetuse valdkonna õigusnormide kohaldamist.

56 Eelnevaid kaalutlusi arvestades tuleb kolmandale, neljandale ja viiendale küsimusele vastata, et määruse nr 1346/2000 artiklile 13 on võimalik tugineda juhul, kui lepingupooled, kelle asukoht on ühes ja samas liikmesriigis, mille territooriumil esinevad ka kõik muud vaadeldava olukorra seisukohalt asjassepuutuvad asjaolud, on valinud lepingu suhtes kohaldatavaks õiguseks teise liikmesriigi õiguse, tingimusel et pooled ei ole seda õigust valinud pettuse või kuritarvituse eesmärgil – seda peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.

Kohtukulud

57 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

1. **Nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta artiklit 13 tuleb tõlgendada nii, et vormi ja tähtaega, mida kõiki võlausaldajaid kahjustanud toimingust kasu saanud isik peab selle artikli alusel vastuväite esitamiseks järgima, et vaielda vastu selle toimingu tagasivõitmiseks *lex fori concursus*'e sätete alusel esitatud hagile, nagu ka küsimust, kas pädev kohus saab seda artiklit kohaldada omal algatusel ning ka pärast asjassepuutuvale poolele selleks ette nähtud tähtaja möödumist, reguleerib selle liikmesriigi menetlusõigus, kelle territooriumil on kohtuasjas menetlus pooleli. See õigus ei tohi siiski olla vähem soodne kui siseriikliku õiguse kohaldamisalasse kuuluvaid sarnaseid olukordi reguleerivad eeskirjad (võrdväärsuse põhimõte) ja see ei või muuta liidu õigusega antud õiguste teostamist tegelikult võimatuks või ülemäära keeruliseks (tõhususe põhimõte) – neid asjaolusid peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.**

2. **Määruse nr 1346/2000 artiklit 13 tuleb tõlgendada nii, et tõendamiskoormisega pool peab tõendama, et kui *lex causae* alusel on kahjustavaks peetavat toimingut võimalik vaidlustada, ei ole konkreetsel juhul täidetud tingimused, mis erinevad *lex fori concursus*'es sätestatud tingimustest ja mis on nõutavad, et selle toimingu vastu esitatud hagi saaks läbi vaadata.**

3. **Määruse nr 1346/2000 artiklile 13 on võimalik tugineda juhul, kui lepingupooled, kelle asukoht on ühes ja samas liikmesriigis, mille territooriumil esinevad ka kõik muud vaadeldava olukorra seisukohalt asjassepuutuvad asjaolud, on valinud lepingu suhtes kohaldatavaks õiguseks teise liikmesriigi õiguse, tingimusel et pooled ei ole seda õigust valinud pettuse või kuritarvituse eesmärgil – seda peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.**

Allkirjad